

KIETŪJŲ DALELIŲ POVEIKIS LIETUVOJE IR NAUJOJOJE AKMENĖJE 2020–2022 metais

Kietosios dalelės (KD) – ore esančių dalelių ir skysčio lašelių mišinys, kurio sudėtyje gali būti įvairių komponentų – rūgščių, sulfatų, nitratų, organinių junginių, metalų, dirvožemio dalelių, dulkių, suodžių ir kt. KD gali būti ir biologinių komponentų: alergenų, mikroorganizmų. Pagrindiniai KD taršos šaltiniai yra transportas, pramonė, energetika.

Didesnės dalelės (KD10) paprastai paveikia individo viršutinius kvėpavimo takus, nukeliauja iki bronchų, sukelia kosulį ir čiaudulį, o smulkiosios (KD2,5) patenka į plaučius, kraują ir gali paveikti ne tik kvėpavimo, bet ir kraujotakos sistemos organus, pabloginti vidaus organų funkciją, apsunkinti lėtinių ligų eigą. Asmenys, sergantys astma ir kitomis kvėpavimo sistemos ligomis bei kraujotakos sistemos ligomis, senyvo amžiaus žmonės, kūdikiai, vaikai, nėščiosios priskiriami gyventojų rizikos (jautriai) grupei, kurią labiausiai veikia padidėjęs aplinkos oro užterštumas.

KD poveikis visuomenės sveikatai apibūdinamas sergamumo kvėpavimo takų ir kraujotakos sistemos ligomis, hospitalizavimo, bendro mirtingumo ir mirtingumo nuo kraujotakos sistemos, kvėpavimo sistemos ligų, įskaitant plaučių vėžį, rodiklių pokyčiais populiacijoje.

Nacionalinis visuomenės sveikatos centras prie Sveikatos apsaugos ministerijos (NVSC) parengė Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Mažeikių, Naujosios Akmenės, Jonavos ir Kėdainių aplinkos oro užterštumo mažesnio kaip 2,5 μm aerodinaminio skersmens kietųjų dalelių (KD2,5) 2020–2022 m. poveikio visuomenės sveikatai vertinimą.

Tarp Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Šiaulių, Mažeikių, Naujosios Akmenės, Jonavos ir Kėdainių miestų aplinkos oro užterštumas KD2,5 2020–2022 metų periodu buvo mažiausias Naujoje Akmenėje (2020–2022 laikotarpiu 6,7 μg/m³). Minėtu laikotarpiu Naujoje Akmenėje matoma priešlaikinį mirtingumą lemiančios oro taršos kietosiomis dalelėmis (KD2,5) mažėjimo tendencija.

Priešlaikinės mirtys, sąlygojamos oro taršos kietosiomis dalelėmis KD2,5, Lietuvoje didėjo nuo 2015–2017 m. iki 2018–2020 m. periodo, o vėliau ėmė mažėti iki 2020–2022 m. periodo. Pagal priimtas prielaidas Naujoje Akmenėje 2020–2022 m. periodu kasmet dėl aplinkos oro užterštumo KD2,5 nemirė nei vienas asmuo.

Galima daryti prielaidas, kad mažėjančias priešlaikines mirtis, priskiriamas ilgalaikiam kietųjų dalelių poveikiui, lemia mažėjantis aplinkos oro užterštumas kietosiomis dalelėmis, tačiau žymesnio sumažėjimo neleidžia tikėtis didėjantis bendras gyventojų mirtingumas.

Naudota Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos Apsaugos Ministerijos informacija

Parengė visuomenės sveikatos stebėsenos specialistė Rūta Liubamirskienė